

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Eksempelsamling

Åpne møteplasser for barn og ungdom

Engasjement, fellesskap og en meningsfull fritid

BARNE-, LIKESTILLINGS- OG
INKLUDERINGSDEPARTEMENTET

Eksempelsamling

Åpne møteplasser for barn og ungdom

Engasjement, fellesskap og en meningsfull fritid

Innhold

Forord	3
Frihet på rim	4
Dark moon rising	8
Campingliv	12
Fritidsfikserne på Furuset	16
Luftig og begeistret	20
Mormor og de ålreite ungdommene	24
Ungdommens råskap	28
Midt i siktet	32
Rigget for suksess	36

Forord

En stor andel av barn og ungdom deltar i organiserte fritidsaktiviteter. Selv om tilbudet av aktiviteter er stort, vet vi at det er mange som ikke benytter seg av tilbudene som finnes, og ikke får deltatt på lik linje som andre. Ikke fordi de ikke har lyst men fordi de ikke finner seg til rette i de mer tradisjonelle og organiserte fritidsaktivitetene og møter ulike barrierer som hindrer deltakelse. I FNs barnekonvensjon artikkel 31 står det; «barnet har rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kultur- og kunstnerisk virksomhet». Barndom har en egenverdi, det er ikke bare en vei til voksenlivet. Derfor må vi sørge for at alle skal kunne få delta ut fra egne premisser.

I et lokalmiljø er det viktig at kommunene i samarbeid med lag, foreninger og frivillige bidrar til å skape et variert fritidstilbud. Dette er en av hjørnesteinene i et inkluderende og godt lokalmiljø. Hva skal så til for å inkludere de som av forskjellige grunner ikke får deltatt eller ikke finner seg til rette på de ulike fritidsarenaene?

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* støttet mange prosjekter som retter seg særlig inn mot å inkludere ulike barne- og ungdomsgrupper i fritidsaktiviteter. Dette er prosjekter som har funnet fram til gode løsninger. De har gjort grep for å bygge ned terskelen for deltakelse og for å inkludere alle. Denne eksempelsamlingen løfter fram noen gode metoder og eksempler på ulike former for åpne og inkluderende møteplasser for barn og ungdom.

Artiklene i heftet er skrevet av Sigurd Skjefstad ved PR-Operatørene på oppdrag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Han har også tatt bildene. Sigurd Skjefstad har kontaktet tiltakene og prosjektene som er presentert. Vi takker ansatte, barn og ungdom som har stilt til intervju, delt sine erfaringer og kommet med informasjon og innspill.

Vi håper eksemplene som presenteres her kan inspirere andre kommuner og lokale organisasjoner.

*Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet,
november 2012*

Frihet på rim

– Du er som Dracula! rapper Doffen. Han har tatt kontrollen over publikum med mørke beats og myk, insisterende og utleverende hip hop.

«ehemm...» står det skrevet med neonrosa bokstaver langs en vegg i foajeen på Ytrebygda kultursenter. Men det er lite som er nølende ved det som foregår på scenen i rommet ved siden av. I den ved første øyekast søvnige bydelen en halvtimes biltur utenfor Bergen, yrer det av musikalsk kreativitet. En av de musikalske talentene er Anney Niyokindi.

BYDEL I VEKST

– Musikken gjør at jeg føler meg fri. Uansett hva jeg gjør, så blir det ikke feil. Jeg har sunget så lenge jeg kan huske, og skriver det meste av musikken og tekstene selv. Tekstene handler om livet, om meg selv og om ting jeg har sett og opplevd, sier hun.

Hun er 14 år gammel og har nettopp gått av scenen hvor hun har levert 15 intense og overbevisende minutter med hip hop og RnB.

Litt tidligere på kvelden, en halvtime før konsertstart, blir vi hentet på flyplassen. Regnet baner seg vei nedover bilrutene. Vi blir kjørt forbi næringsområder og klynger av kontorbygg, og videre forbi boligfelt som er i ferd med å reise seg.

Ytrebygda er en bydel preget av mye industri, men hvor nye boligprosjekter vokser frem i høy takt. Bydelen er i vekst og er på størrelse med en mellomstor norsk by. Det er mange ungdommer i bydelen, og viktig å satse på tiltak som gjør at de føler tilhørighet og blir aktivisert. Men det er også vanskelig.

For hvordan tilpasser man et kulturtilbud til en befolkning som øker sterkt hvert år?

– Jeg er veldig spent. Vi har ikke hatt hip hop-kveld her før, og jeg vet ikke hvor mange som kommer til å komme, sier Tormod Kayser.

Han jobber som fagkonsulent med kultur og ungdom i bydelen, og har nettopp fått bygget et studio som ungdommen i bydelen kan bruke til å spille inn musikk. Nå skal de også få prøve seg på scenen.

NYTT STUDIO

Kvelden er todelt. Først er det konserter med lokale artister, deretter en workshop hvor artistene og andre skal få boltre seg fritt med mikrofon og breaking. Inne på kultursenteret viser Kayser oss rundt i det nye studioet. Her står synthesizere og trommemaskiner, og PC-er med programvare som skal gi ungdommene mulighet til å trylle fram lekne beats og fengende melodilinjer. Studioet skal gjøre kultursenteret til et naturlig omdreiningspunkt for unge musikkinteresserte ungdommer fra Ytrebygda.

Hip hop er en populær sjanger i Bergen. Siden sent på 1990-tallet har byen og bydelene fostret kjente artister med mikrofon og markant verbal skyts. Navet i det sprudlende ungdomskulturmiljøet i Bergen heter Ungdomshuset 1880. Huset ligger på Korskirkealmeningen i Bergen sentrum, og samler byens ungdommer jevnlig på ulike arrangementer.

Det var her hip hoperne Simon Alejandro og Stigpaa startet Hip Hop-fredag en mørk januarhelg i 2011. Siden har arrangementet vokst, og høsten 2011 var tiden inne for å eksportere godsakene ut til ungdom utenfor de syv fjell. På Ytrebygda kultursenter inviterer Simon til free-style rapping og hip hop-quiz.

FAKTA OM HIP HOP-BYEN BERGEN

- Startet i 2011 i regi av Bergenhus og Årstad kulturkontor i samarbeid med Ungdomshuset 1880.
- Målet har vært å etablere et lavterskeltilbud som favner ungdommer som har levekårsutfordringer, og samtidig utvikle hip hop-miljøet i bydelene i Bergen. Mange av ungdommene som trekker mot hip hop-miljøet viser nysgjerrighet overfor rus og kriminalitet. Tiltaket skal vise at man kan være kreativ innen sjangeren og samtidig være rusfri og lovlydig.
- Den første fredagen i måneden reiser representanter fra Ungdomshuset 1880 til utvalgte bydeler og holder hip hop-kvelder hvor lokale artister kan vise seg frem og treffe andre.
- Støttet av Bergen kommune og Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet.

– Musikken gjør at jeg føler meg fri. Uansett hva jeg gjør, så blir det ikke feil.

Anney Niyokindi

MÅTE Å KOMMUNISERE PÅ

– Bergen har hatt et godt miljø for hip hop. Ikke bare for musikken, men også for breaking og graffiti, forteller Simon som er 18 år gammel, men som allerede har rukket å bli en viktig kapasitet for ungdom, blant annet gjennom skrivekurs for rappere i regnbyen.

– Hip hop-fredag har vokst seg større, sakte men sikkert. Det er et eget lite univers med ungdommer. Det er mye sinne og frustrasjon hos mange, og det er lett å føle seg utenfor når man er ung. Hip hopen er en måte å kommunisere på. Den gir mange muligheter til å uttrykke seg på en annen og konstruktiv måte verbalt, men også fysisk, gjennom dans. Hip hop-fredag er et positivt fellesskap. Det er få tilbud til ungdom i Bergen, men nå begynner det å skje ting. Det finnes flere studio og mange flinke produsenter som gjør det inspirerende å holde på med musikk, sier han.

«I got so much trouble on my mind», messer Rubz og LowKy overbevisende fra scenen. Det er tøft å være drabantbybarn, men også ganske kult. Etter dem kommer Opoku og Rastløs, som leverer slepende rytmer og tung rap. Og før danserne i Mix Master Crew rocker gulvet, er det Doffen sin tur. Han tar mikrofonen og forteller at neste låt, den handler om noe som betyr mye for ham.

KJERNESUNN HIP HOP

Hip hop-nestor Simon Alejandro legger ut epler, pærer, ark og pinner på bordene. Han ber alle komme nærmere scenen. DJ-en med det gjestmilde navnet Stigpaa scratcher 80- og 90-talls hip hop-grooves, mens ungdommene tegner og skriver. På gulvet og mellom bordene begynner kroppene å spinne som snurrebasser. En av publikummerne i salen går opp på scenen og begynner å rappe. Freestyle.

Slik starter eventyret i Ytrebygda. Et eventyr som ikke ender, men som de neste årene sannsynligvis vil utvikle seg på festivaler og på skoler rundt omkring i bygda. Musikkmiljøet i bydelen er nettopp i ferd med å bygges, og nå kan alt skje.

«I got trouble on my mind», gjentar Rubz og LowKy. De lager musikk av det. Nevene brukes ikke til å slåss med, men for å holde en mikrofon.

RUBZ OG LOWKY: De to rapperne viser god flyt fra scenen.

STUDIO: Tormod Kayser viser frem det nye innspillingsstudioet. Doffen til høyre.

Dark Moon Rising

I Sandnes har gammel kunnskap og unge interesser funnet hverandre i et produksjonsverksted der ungdommene lager sine egne skateboard side om side med pensjonerte treskjærere.

– Det var jo beveggrunnen vår; det å få inn all type ungdom og vise hvordan anlegg som dette kunne brukes også av dem.

Som ansvarlig for bydelshusene i Sandes kommune, går Jostein Olsen ofte under tittelen gårdsbestyrer på Varatun Gård. Det gamle «fattighotellet» består av en hovedbygning med én hovedstue, to fløyer og ufattelig mange rom fordelt på sine tre etasjer.

Sammen med et par bygninger til gir det husrom for tilsynelatende alt som kan etablere seg av foreninger og lag i Sandes; malere, designere, smykkemakere. Vevere, storband og en internasjonal koneklubb. Alle har de sitt lille verksted eller forsamlingsrom.

Én gruppe har imidlertid manglet på gården som på 1970-tallet var den viktigste scenen for byens unge rockeband: Ungdommene.

– Tradisjonelle metoder for å få de unge inn her; de fungerer ikke. Vi kunne ikke skape en interesse for å bruke bydelshuset, men heller vise hvilke muligheter slike anlegg har ut fra deres interesser. Så da ble det til at vi tok tak i skating, sier Olsen.

Valget var ikke tilfeldig. Skating er en interesse som favner på tvers av kultur, religion og alder. Ungdom med fremmedkulturell bakgrunn er en prioritert brukergruppe, og Varatun samarbeider blant annet med mottakssenteret for flyktninger og barneverntjenesten.

– Vi vet jo også at veldig mange i ulike risikogrupper har fascinasjon for skateboard, samtidig som det interesserer ressurssterke grupper. Dermed får vi en god miks og god integrering ved at vi spleiser sammen grupper som blir sterkere sammen enn hver for seg. Her kan de delta på like premisser, sier Olsen.

CANADISK SAMARBEID

Sammen med gårdens eldre håndarbeidere begynte Sandnes kommune derfor å utvikle et opplegg for hvordan de kunne lage et produksjonsverksted for skateboard. Brett ble saget i to og studert nærmere av husets tre- og metallgruppe for å finne ut hvordan de var satt sammen.

Fra et besøk i Canada syntes dessuten en av senioren å huske en metode for å lage skateboard manuelt uten bruk av maskiner. Etter litt om og men kom de i kontakt med et canadisk firma som i samarbeid med skoler tilbyr skateboardproduksjon. Kort fortalt handler det om å lime tynne treplater lagvis, pakke dem inn i en plastpose, og suge ut luften med en håndpumpe. Vakuumet gir et press tilsvarende to tonn – og etter et døgn er brettet klart for å pusses.

Sandes kommune kjøper pakker med poser og pumper fra Canada – resten ordner de i verkstedet de har kalt Varatun Lab. I motsetning til i Canada får ungdommene også designe brettet sitt selv.

RIPER MED KNIV

– Merket mitt heter Dark Moon, sier Yakup Dogru.

11-åringen har limt plater, pumpet ut luft og satt brettet sitt i press. Deretter har han selv tegnet brettet på brunpapir. YA.KUP. DARK MOON. Og en hodeskalle. Designer Karolina Wiewiorowska tar designet inn på Mac-maskinen sin og hjelper til med ideer og elementer. Som når Yakups kamerat Isak H. Tornes ønsker å gi brettet sitt et litt slitt «gatepreg».

– Det løser vi gjennom å legge på litt asfaltfarge, og så riper vi det med kniv når det er ferdig, sier Wiewiorowska.

Designet sprayer de på når brettene er presset og slipt. Wiewiorowska tar med seg ungdommene opp på loftet

FAKTA OM SKATEBOARDPROSJEKTET PÅ VARATUN LAB I SANDNES

- Produksjonsverksted for ungdom der de lager og designer sine egne skatebord, og hvor de lager egne skateramper.
- Målet er å etablere en arena for barn og unge som er opptatt av uorganiserte aktiviteter som skating og graffiti og kunne gi dem et tilbud hvor de kan videreutvikle interessene sine.
- Tilbudet retter seg særlig mot ungdom med innvandrerbakgrunn og ønsker å rekruttere i større grad fra disse gruppene. Samarbeid med Flyktningssenheten i Sandnes kommune og med nærliggende ungdomsskole som har mottaksklasse for flyktninger og asylsøkere for å øke rekruttering.
- Opprettet 2011 som et kommunalt fritidstiltak på bydelshuset Varatun Gård.
- Målet er å etablere brukerstyrte barne- og ungdomsgrupper med et spesielt fokus på rekruttering av unge med innvandrerbakgrunn.
- Varatun Gård driftes av Sandnes kommune, mens foreninger som leier plass oppfordres til å bidra med dugnadsarbeid framfor betaling, for å kunne trekke deres menneskelige ressurser inn i arbeidet i Varatun Lab. Skateboardprosjektet støttes av Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

– Det var jo beveggrunnen vår; det å vise ungdommen hvordan anlegg som dette kunne brukes også av dem.

Jostein Olsen

for å øve med sprayboksene, sjekker at beskyttelses-maskene sitter som de skal og knyter hvite plastforklær rundt livet.

Røde, svarte og grønne støvskyer skyter ut av boksene og danner bokstaver og figurer på lerretet.

VIL SPARE BRETET

– Jeg så noen proffe skatere på TV, og tenkte at det ville vært kult å bli like gode som dem. Jeg ville i hvert fall gi det et forsøk. Nå har jeg holdt på i to år og fikk tips om at jeg kunne komme hit og lage mitt eget brett, sier Yakup Dogru.

Han skryter av flinke læremestere og synes det er helt greit at gamlekara skjærer tre i rommet ved siden av.

– Det har vært veldig hyggelig, og han som hjalp oss med pressingen var veldig god med skateboard. Det er ikke mange som kan kjøre rundt på et brett de har laget selv, men jeg kommer nok til å la det stå litt i begynnelsen for ikke å slite det ut med en gang, sier Yakup.

VOKSESMERTER

Sandnes er den raskest voksende kommunen i Norge, og også den byen i Norge med yngst befolkning. 20 prosent er under 20 år, og voksesmerter er ikke helt fremmed verken for barn eller by når de blir større.

Bydelene rundt Varatun Gård har høyest andel innbyggere med fremmedkulturell bakgrunn i kommunen

Rekrutteringen til skate-prosjektet skjer gjennom en egen Facebookside der de legger ut tekst og bilder fra avholdte kurs, sammen med skateboardfilmer og annet designrelatert stoff som bygger opp under den arenaen de vil skape.

I tillegg passer de på å markedsføre kursene under andre arrangementer på gården som åpen kafé og markedsdager, gjerne der både unge og foreldre er til stede. Dermed når de begge beslutningstakerne, og kan fulltegne tre-fire kurs på en dag. I 2011 nådde de målsettingen på 500 kursbesøk.

RULLER VIDERE

– Vi er veldig fornøyde med utviklingen vi har hatt. Vi begynner nå å se konturene av det miljøet vi ønsker her på Varatun, sier Jostein Olsen.

For det skal ikke stoppe å rulle med skateboard. Med det som finnes av menneskelige ressurser og utstyr på Varatun Gård, håper kommunen å kunne utvikle en rekke nye produksjonsverksteder for ungdom. Fremtidige kurs kan være smykkeproduksjon i sølvsmia eller fotokurs.

– Det blir en test, for interessen for aktiviteten er kanskje ikke like sterk som innen skateboard-miljøet. Men vi skal bruke Karolina og hennes kompetanse på design i alle prosjekter, for det opplever vi fenger på tvers av ulike miljøer, sier Jostein Olsen.

– Hva med andre steder, kan de kopiere konseptet Varatun Lab uten å måtte ha en gård full av alle byens foreninger?

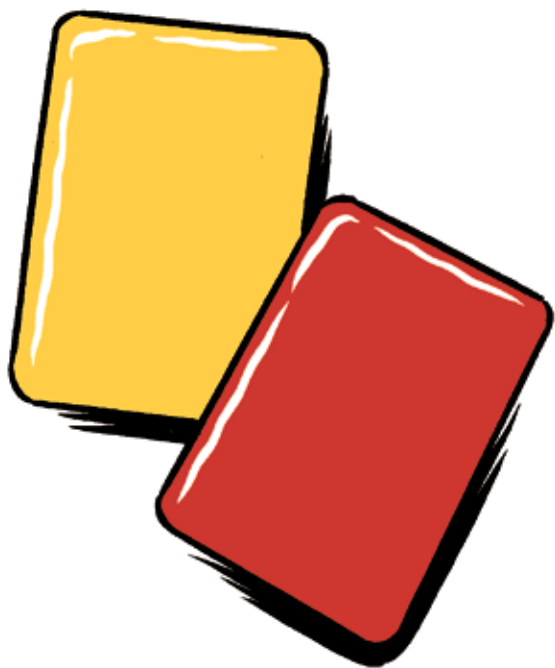
– Det er klart vi har et fortrinn med dette anlegget og de miljøene og ressursene som finnes her. Men for å lage egne skateboard trenger du egentlig bare et arbeidsrom der du kan skjære i tre, og et rom til for design. Så det er fullt mulig å gjøre uten å ha et kultur- og håndverkssenter.

VAKUUM: Yakup Dogru (11) legger treplatene inn i vakuumposen sammen med Abdul Nabi Abdul.

Campingliv

I Camp Kolstad har en fotballklubb samlet nærmiljøet ved å være på ballen også utenfor banen.

– Du vet, vi er nødt til å ta på sennep og ketchup for dem. Ellers blir det helt fullstendig kaos her.

Frode Haugen sitter i en dyp skinnsofa og betrakter hvordan hans yngre og noe mer ropeklare kollega Odd Arild Haugen organiserer serveringen av de 70-80 hamburgerne de har brukt den siste timen på å steke. De godt og vel 30 ungene er kommandert ned på tre langbord.

Ett og ett bord får komme fram, valgt etter hvem som maser minst. Først til en stasjon der de får hver sin hamburger, deretter til en egen ketchup- og sennep-klemmer.

– Det var noe jeg glemte å si: Dette er svineburgere, sier Odd Arild når alle endelig har fått satt seg ned og begynt å spise.

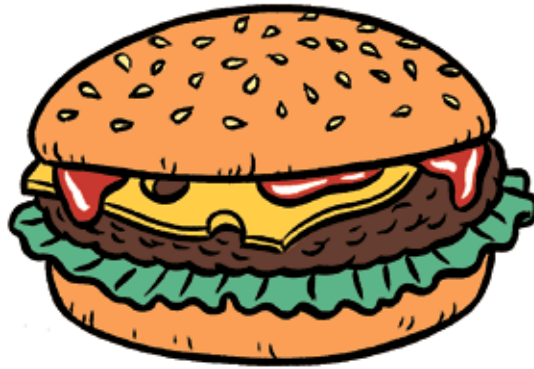
Knappt noen gidder å reagere. Alle vet at Camp Kolstad er fri for svin.

MISTET MEDLEMMER

Det har lenge heftet noe ved dette området, en 20 minutters biltur fra Trondheim sentrum. Folk utenfra har vært redde for å ta bussen hit, det var jo bare slåssing, bråk og gjenger av mindreårige som drev rundt uten mål og mening.

De som bor her, har aldri kjent seg helt igjen i beskrivelsene. Men litt for like boligtyper og nye bosettingsmønstre skapte etter hvert utfordringer nærmiljøet ikke kunne snu seg vekk fra. For fotballklubben Kolstad var hovedutfordringen sviktende rekruttering både på og utenfor banen.

– Over en periode hadde det flyttet veldig mange familier med minoritetsbakgrunn hit. Og mange av dem har en høyere terskel for å bli med på organiserte aktiviteter enn vi er vant til. Så selv om vi så dem på fotballbanen

hver dag, ble de ikke med i klubben, sier Frode Haugen.

Kolstad fotball valgte derfor å begynne på et langsiktig arbeid for å hjelpe både nærmiljøet og egen rekruttering. Med slagordet «Vi bryr oss» skulle fotballklubben åpnes for alle – uansett bakgrunn og ferdigheter.

– Og så har vi jo klubbhuset som ligger midt mellom to barneskoler, og som stod tomt stort sett hver ettermiddag. Så da var det bare å åpne opp for en gruppe vi så at manglet noe å gjøre, et sted å være og voksenpersoner å forholde seg til i timene mellom skolen og foreldrene kom hjem. De drev bare dank, sier Frode Haugen.

OPP AV VANNET

Siden 2007 har Camp Kolstad holdt åpent to dager i uka for elever fra 5. til 7. klasse. De som er for gamle for skolefritidsordningen, men likevel synes det er greit å ha noe annet å gjøre enn å bli sittende hjemme alene. Den første timen campen åpner er det leksehjelp, klokken 16 serveres det et varmt måltid og ellers tilbys det ulike organiserte og ikke-organiserte aktiviteter i og utenfor huset.

– Jeg er her hver gang det er åpent. Vi hører på musikk, tegner, spiller brettspill eller hjelper til å lage mat når de trenger det. Det er morsomt og jeg liker meg her. De voksne er dessuten veldig snille og morsomme, og også litt rampete noen ganger, sier Rozerin Thataici (10).

Sammen med noen andre har hun valgt å bli igjen og hjelpe til med sjokoladekakene som skal bli dagens dessert. De fleste andre har dratt i svømmehallen som ligger bare noen hundre meter unna, og som er en del av camp-programmet hver torsdag fram mot jul.

I Husebybadet står Odd Arild Haugen og prøver å få badenymfene opp av bassenget.

FAKTA OM CAMP KOLSTAD I TRONDHEIM

- Opprettet i 2007 som et fritidstilbud drevet av Kolstad fotball.
- Målet er å gi barn med sosioøkonomiske utfordringer mulighet til å delta på like premisser, utvikle positiv atferd gjennom gode opplevelser og motvirke fordommer og diskriminering.
- Etter skole-tibud for elever i 5.-7. klasse med blant annet leksehjelp, varmmat og utflukter.
- Samarbeider med lokale skoler, fritidsklubber og frivillighetssentralen. Støttes av Trondheim Kommune, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og lokale borettslag.

– Mange av disse ungene er nesten aldri utenfor nærmiljøet her oppe, og hvis de først reiser noe sted er det gjerne til foreldrenes hjemland. For dem var det et sjokk at man kunne kjøre buss til Sverige.

Frode Haugen

– Camp Kolstad, alle opp av vannet nå. Dere har 15 minutter på å dusje og rekke tilbake, eller blir det ikke mat, roper han.

– Det er den eneste måten de lærer på. Vi må ha noen enkle regler og konsekvenser hvis de blir brutt.

GULE OG RØDE KORT

For det er ikke til å legge skjul på at det kan bli utfordringer når så mange unge skal være sammen. Fotballklubben har selvfølgelig valgt å holde seg til felles regler både de og barna kjenner. På veggen i klubbhuset henger en plakart som beskriver hvilke forseelser som kvalifiserer til gult og rødt kort.

Gult kort er en advarsel. Rødt betyr utvisning og gis direkte for blant annet slåssing og mobbing.

Heldigvis deler de ut langt færre kort enn en dommer i eliteserien. Camp Kolstad er i løpet av sine fire år i drift blitt et annerledes og anerkjent campingliv – både blant barna, i nærmiljøet og av politikere lokalt og nasjonalt.

Politikernes anerkjennelse kommer gjennom bevilgninger og Trondheim kommunes iver etter å sende Camp Kolstad ut i verden som kommunens suksesshistorie. At nærmiljøet setter pris på dem, viser penge-støtten fra de omkringliggende borettslagene. Og fra de unge er den tydeligste bekreftelsen at de deltar på aktivitetene og stort sett oppfører seg ordentlig.

– Uten campen tror jeg det hadde vært mye mer støy og uro i området rundt her, spesielt oppe på senteret og biblioteket. Det var jo der de hang før. Drev rundt i butikkene i store gjenger, sier Frode Haugen.

Han mener Camp Kolstad har gitt en trygghetsfølelse både for foreldre og barn. Foreldrene vet hvor barna er

og hva de gjør. Ryktet er etter hvert blitt så godt at de ikke lenger trenger å forklare hva de driver med for nye 5. klassinger og deres foreldre.

UT AV NÆRMILJØET

– Allerede i 4. klasse vet ungene det at «yes, neste år kan vi bli med på campen». Så det ryktes seg selv. Når vi orienterer på skolene hver høst går det mer på program for utfluktene og hvilke regler som gjelder, sier Frode.

For Camp Kolstad er mer enn et «etter skoletid»-tilbud i klubbhuset, på idrettsplassen og i svømmehallen. I år har de blant annet vært på Lerkendal stadion for å se Rosenborg, reist på fisketur til Hitra og på badeland i Østersund.

– Mange av disse ungene er nesten aldri utenfor nærmiljøet her oppe, og hvis de først reiser noe sted er det gjerne til foreldrenes hjemland. For dem var det et sjokk at man kunne kjøre buss til Sverige, det er jo et helt annet land. De har derfor godt av å se litt mer av byen og regionen, sier Frode.

Devran Demir og Rastgo Jalal er med på så mye de kan. For Devran er det eneste organiserte fritidsaktivitet siden han nylig sluttet å spille fotball. De dagene det ikke er camp, pleier han å være på fritidsklubben Boksåpner´n som også driftes med hjelp av idrettslaget. Camp Kolstad og Boksåpner´n har hver sine dager slik at de sammen har åpne dører hver ettermiddag mandag-torsdag.

– Vi spiller ganske mye Monopol, og jeg pleier å vinne, sier Devran og blir avbrutt av en gutt som haster forbi på vei til filmrommet.

–Skriv at vi har det veldig kult her!

CAMP-KONGEN: Frode Haugen er ansatt i Kolstad fotball og én av drivkreftene i miljøet.

SPILLELEDE: Devran Demir (10 år), Rozerin Thataici (10 år) og Tinh Hong Chau samarbeider om å få brikkene på plass på Camp Kolstad.

Fritidsfikserne på Furuset

For noen få år siden krydde det av ungdommer rundt Furuset senter. Nå er det helt stille her, og det eneste vi hører er suset fra et slapt vindkast. Hvor er alle sammen?

Det er en mørk tirsdag ettermiddag. Vi går inn en tung dør, trækker ned noen linoleumskledde trappetrinn til vi kommer til et stort rom fylt av røde plaststoler, skravling og et kontrollert virrvarr av ungdommelig energi og aktivitet.

«My city» står det skrevet med svarte plastperler på en hvit plate. På et av de andre bordene står pensler i farget vann, og borte i et hjørne er en skinnsofa fylt av ivrige TV-spillere. I motsatt ende av lokalet er det trengsel rundt bordtennisbordet. Shymma Jaber, Ali Iqbal og Hibak Arab går i henholdsvis 8., 7. og 6. klasse på Gran skole. De går ofte til åpen skole etter at den ordinære undervisningen er ferdig.

– Vi danser hip hop og spiller bordtennis. Vi liker også å bare være her med venner, sier de tre elevene.

LEKSER FØRST

Sahar Ahzami er driftsleder ved Gran åpen skole.

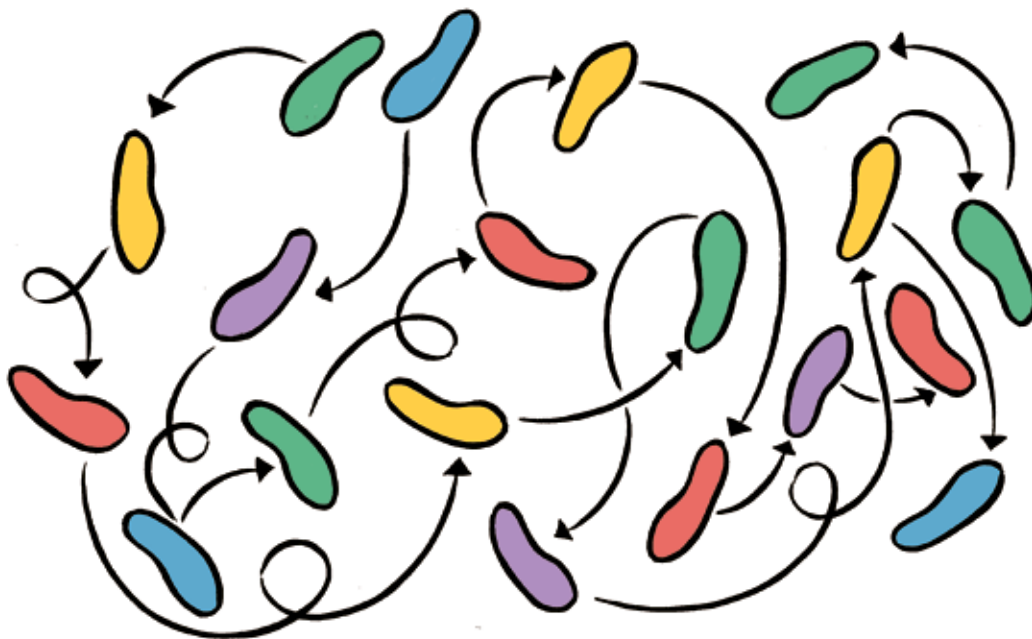
– De som må gjøre lekser, gjør det først. Deretter kan de være her og spille, male eller gjøre andre ting. Åpen skole skal være et samlingssted for alle, sier Sahar.

Sammen med venninnen Sahra Jaber er hun svært engasjert og har flere verv på Furuset. De er begge 19 år gamle og håndterer jobben på åpen skole sammen. Begge to er oppvokst i nærområdet.

– Vi gjør innkjøp og tilrettelegger slik at alle kan ha noe å drive på med, sier de to.

Sahra studerer pedagogikk på Universitetet i Oslo, og synes jobben på åpen skole er spennende.

– Dette er et kjempeviktig tilbud. Jeg har gått her selv og vet at elevene synes det er kult å gå her. Det er en fin arena til å utvikle sosiale ferdigheter.

INKLUDERENDE AKTIVITETER

Furuset er en flerkulturell smeltedigel med mennesker fra mer enn 148 land. Inkludering er derfor et stikkord som går igjen når viktigheten av et tilbud som åpen skole skal understrekes.

– Gjennom leksehjelpen og de sosiale tiltakene får elevene bedre kontakt, noe som fører til mindre konflikter og større trivsel, sier Sahra.

På åpen skole virrer ungdommene frem og tilbake mellom aktivitetene. Noen spiser mat de har hentet fra en kioskluke på langveggen av lokalet, andre spiller basketball på Playstation. Her pleier det å være rundt 50 ungdommer, og på enkeltarrangementer kan det være oppslutning på opp til 80 ungdommer på en og samme kveld.

SØMLØST TILBUD

Noe av suksessen med åpen skole skyldes en tilnærmet sømløs overgang mellom skole og sosiale aktiviteter. Det er et godt samarbeid mellom kommunen og lærerne, hvilket skaper en god overgang mellom skoletilbud og fritidstilbud i kommunal regi. Det er kort vei fra skolen til åpen skole og videre til dansegruppen på Furuset senter og basketbanen på idrettsarenaen; Furusetshallen som er lokalisert noen få hundre meter ovenfor skolen.

Det at mange av de ansatte på åpen skole har bakgrunn fra Gran skole og kjenner miljøet godt, skaper en ekstra trygghet.

– Mange foreldre jobber seint, og da hender det at vi får husnøkklene slik at vi kan låse barna deres inn hjemme etter at åpen skole er over. Det samme gjelder hvis noen er redd for å gå hjem alene i mørket. Da kan vi følge dem, forteller Sahra og Sahar.

FAKTA OM GRAN ÅPEN SKOLE I OSLO

- Tiltaket startet i 2006
- Tilbud etter skoletid for elever i 5. til 10. klassetrinn ved Gran skole hver mandag til torsdag.
- Tilbudet omfatter leksehjelp, fysisk aktivitet, mat og fritidsaktiviteter.
- Skolen stiller klasserom, bibliotek, treningshall og datarom til disposisjon, i tillegg til Furusetshallen.
- Tett samarbeid mellom lærere og kommunens ansatte med oppfølging av hver enkelt elev.
- Tiltakets forebyggende arbeid bygger på kjent metodikk som ART, ICP og YO-PRO.
- Støttes av Oslo kommune og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

–Gatemeglingen fungerer og gjør at det oppstår mindre mobbing og slåssing

Sahar Ahzami

Det at driftslederne på åpen skole er unge og selv har bakgrunn fra bydelen, gjør at de fremstår som viktige rollemodeller for ungdommene.

– Vi er åpne og ikke så strenge, smiler Sahar som videre kan fortelle at hun og Sahra begge er involvert i skolens gatemeglingsprosjekt.

Gatemegling handler om å håndtere konfliktsituasjoner som kan oppstå, og hvordan man kan tilrettelegge for at elevene respekterer hverandre selv om man har forskjellige utgangspunkt og ulike erfaringer og perspektiver.

– En av de tingene vi gjør er å sette elever som ikke kjenner hverandre så godt i samme gruppe, og skape rom for at de blir bedre kjent. Uvitenhet og fordommer er ofte grunner til at konflikter oppstår. Her på åpen skole møtes elever fra ulike klassetrinn og de omgås uten problemer. Gatemeglingen fungerer og gjør at det oppstår mindre mobbing og slåssing, forteller Sahar.

Åpen skole-tilbudet gjelder hver dag fra mandag til torsdag, og startet så smått i 2006. Året etter startet ungdomskafeen bak Furuset senter opp for å gi de litt eldre ungdommene et tilbud. Det er her hiphop-mixtapen «Et lite stykke Furuset» har blitt spilt inn av lokale rappere, og i rommet ved siden av holder dansegruppen til.

HIP HOP

– Kom igjen. Følg med her nå!

Kennellyn Nilsen gir instruksjoner. Hun er selv fra Furuset, og er utdannet danser fra Bårdar akademiet. Hun befinner seg i en liten sal på Furuset senter. 25 ivrige jenter følger med og foretar innøvde bevegelser til hip hop-beats og popmusikk foran en heldekkende speilvegg. Dansetilbudet blir benyttet av 50 jenter i uken fra 5. klasse oppover til 18 år.

– Jentene er blitt kjempeflinke. De er veldig dedikerte og trener én gang i uka. Før forestillinger trener vi tre ganger i uka. De har også opptrådt med Kringkastingsorkesteret i Bollywood-oppsetningen Desi Nation Furuset. Det var litt stort, sier Kennellyn.

Mens musikken pumpes ut av stereoanlegget i dansestudioet oppe ved Furuset senter, er åpen skole fortsatt i gang litt lenger ned i gata. Sahar og Sahra oppsummerer alt som foregår etter skoletid på Furuset:

– Hit kommer alle, for her skiller ingen seg ut.

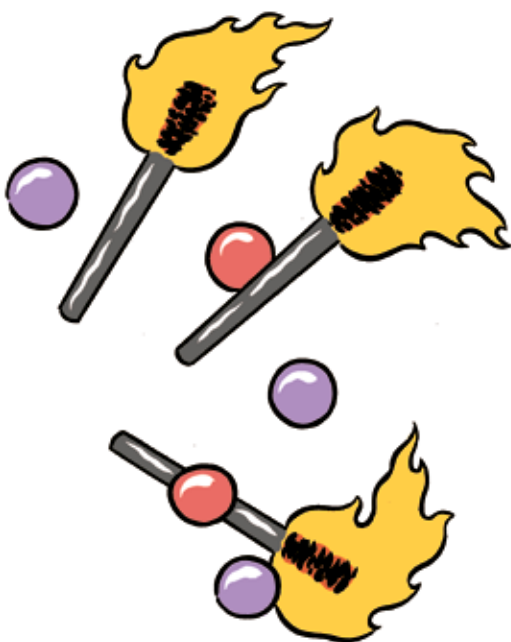
DESI NATION FURUSET: – Jentene er veldig dedikerte, sier danseinstruktør Kennellyn Nilsen.

LEGGER PLANER: Driftslederne Sahar og Sahra går gjennom ukeplanen for åpen skole.

Luftig og begeistret

Høyt henger de, og snurre gjør de.

– Jeg liker å utfordre kroppen min, vise følelser gjennom å bevege meg og være med i forestillinger. Å være med her gir meg rett og slett veldig mye.

Stort sett hver eneste dag kommer 14-år gamle Rikke Sjøhelle til Kulturhuset Påbanen på Bjerke i Oslo. Luftakrobatikk i trapeze og tissue, dans og sang. Siden 2007 har hun prøvd seg på omtrent alt som finnes av kunstneriske uttrykk under nysirkus-paraplyen.

Og det er ikke få. 28 gratis-kurs fordelt på 12 ulike grener betyr at det hver uke er rundt 250 barn og unge innom Nysirkus Bjerke.

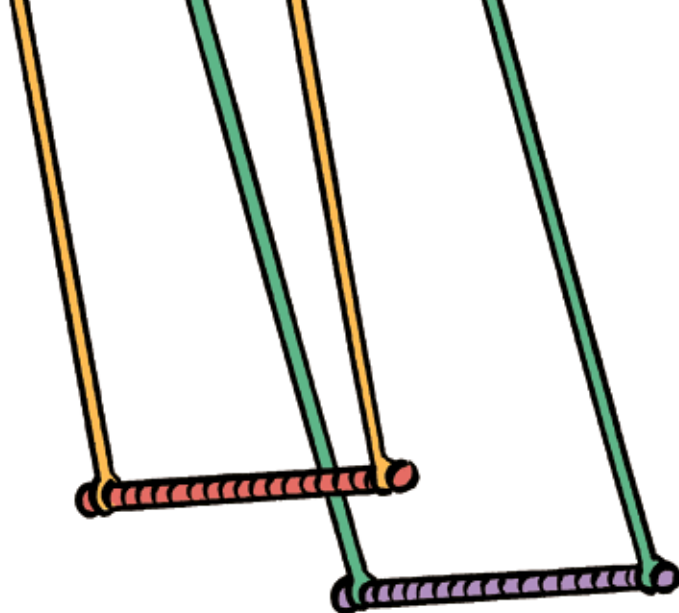
– Akkurat nå har vi ambisjoner om å utvide med et kurs for kostymelaging under vårt BackstageStudio, der vi vil samle alle som jobber backstage med scenografi, masker, sminke, spesialeffekter og lignende. Da vil vi fange opp enda en gruppe som har disse interessene. Og det er slik vi jobber: Vi ser hele tiden om det er unge der ute med interesser vi kan lage kurs til, for å få dem inn her, sier prosjektleder Pål Eriksen.

LAGER ALT SELV

Nysirkus Bjerke ble opprettet i 2007 som del av den storstilte Groruddalssatsingen i regi av regjeringen og Oslo kommune. Tilbudet er åpent for alle mellom 8 og 20 år, og selv om barn fra dalen blir prioritert først, har Bjerke lokket til seg deltakere fra hele Oslo.

Nysirkus brukes gjerne som en betegnelse på et forestillingsfenomen som blander tradisjonelle sirkusferdigheter som line, sjonglering og trapes, med dans, teater, performance art, show og konserter.

– Nysirkus er fortsatt en forholdsvis ny uttrykksform i Norge. Vi synes det var kjempespennende å prøve å få til dette, fordi vi da kunne sette sammen sirkuskunster med sang og dans og flette alt sammen. Dermed kan vi

også involvere de som har andre interesser og ikke er så glade i å stå på scenen, sier kunstnerisk ansvarlig Silvana Jugo.

Når nysirkuset opptre er det derfor med alt fra line-dansere til sangere og dansere. Men også alt som skjer bak scenen styres av ungdommer fra Kulturhuset. Med egne kurs for lys- og lydproduksjon, sminkekurs for scene og et lydstudio der de lager sin egen musikk til forestillingene, er alle deler av showene «hjemmelaget».

En egen gruppe for videoproduksjon sørger også for at de blir bevart for ettertiden, i tillegg til å lage elementer av video som brukes i forestillingene.

LITT ETTER LITT

– Ungdommene bare kommer. Da vi startet opp i 2007 gjorde vi en del rekruttering fra de gruppene vi allerede hadde inne på kulturhuset, i tillegg til at vi innledet samarbeid med andre instanser som barnevernet og oppfølgingstjenesten. Nå er vi så innarbeidet i «systemet» at vi hele tiden får nye deltakere, sier prosjektleder Pål Eriksen.

Pedagoger sørger for et opplegg som ivaretar personer med ulike behov, enten de kommer fra oppsøkingstjenesten eller spaserer inn på egen hånd. Målet er at miljøet skal være så trygt og godt at ingen skal kunne se hvilke veier de ulike deltakerne er kommet til Nysirkuset. Dermed forebygger man marginalisering av barn og unge som ellers blir stående på utsiden av aktiviteter fordi de ikke har råd.

De med spesielle behov begynner gjerne i mindre grupper med flere instruktører, før de gradvis blir en del av hovedgruppen.

FAKTA OM NYSIRKUS BJERKE I OSLO

- Opprettet høsten 2007 som et tiltak i Groruddalssatsingen.
- Åpent for barn og unge uavhengig av bakgrunn eller funksjonsnivå, med spesielt fokus på å inkludere de som berøres av fattigdomsproblemer eller har funksjonsnedsettelse.
- Høyt kvalifiserte formidlere innen et mangfold av sceniske uttrykk: sjonglering, akrobatikk, luftakrobatikk, aerial, trapeze, balansering, tissue, line, ballett, breakdance, video, lyd og lys og musikkproduksjon.
- Mottar støtte fra Groruddalssatsingen, Norsk Kulturråd og Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.

– Målet mitt er ikke at de skal bli sirkus- artister, men at de skal tørre å vise seg fram og gjøre ting de ellers ikke ville gjort.

Thea Blossom

– Det nytter ikke å ta inn 10 nye som sliter med sine ting, dersom ikke miljøet som helhet fungerer godt, sier Eriksen.

Fra 2011 har Nysirkus Bjerke også økt satsingen på barn med nedsatt funksjonsevne gjennom å tilpasse aktiviteter, gi overkommelige utfordringer og la hver enkelt oppleve mestringsfølelsen og opplevelsen av å skape noe sammen med andre.

DRØMMER OM SIRKUSLIV

Denne torsdagskvelden finner de tre radene med stoler stadig flere rumper i øvingsrommet på Kulturhuset Påbanen. Gamle sirkushester kjenner lukten av sagmugg, men på Bjerke traver hestene utenfor vinduet.

For inne i manesjen er det klatremusene som regjerer. Høyt oppe i tau, på en snurr i trapesen og i luftige saltomortaler. Om ikke lenge skal de vise fram noe av det de har øvd på gjennom høsten for familie og venner.

Thea Blossom (15) hjelper en av de yngre jentene opp i trapesen. Går igjennom bevegelser og koreografi, passer på at ryggen holdes rett og at nervene er under kontroll. Etter et halvt liv i sirkusverden er Thea nå instruktør.

– Det er veldig givende å se dem utvikle seg. Målet mitt er ikke at de skal bli sirkusartister, men at de skal tørre å vise seg fram og gjøre ting de ellers ikke villi gjort. Nysirkus Bjerke er et godt tilbud i så måte, og det er jo ikke alle barn som liker fotball eller sang, sier hun.

Selv har hun imidlertid bestemt seg for lenge siden. Målet er å jobbe innen moderne sirkus som Cirque du Soleil, og det krever trening.

Mye trening.

– Du må være sterk, myk og ha mye vilje. Siden jeg ikke har fast instruktør må jeg ha selvdisiplin for å kunne pushe meg selv hardt nok. Særlig detaljene er viktige, og det er ikke alltid helt enkelt selv å se i speilet om du henger rett, sier 15-åringen som pleier å være på Bjerke seks timer hver dag og to ganger har kommet til semi-finale i TV 2-programmet Norske Talenter.

MANGFOLD

Men Blossom er langt fra den eneste som slår ut i full blomst gjennom Nysirkuset. Av de rundt 40 deltakerne på de to første samlingene i 2007, er 30 fortsatt aktive blant annet som instruktører for nye grupper. Flere har også forlatt Bjerke for å studere ved sirkusskoler i utlandet.

Kanskje er det noen kommende stjerner blant de som entrer scenen denne kvelden. Under blinkende lys og trommevirvler får publikum se alt fra moderne dans til snurrende luftakrobatikk. De bygger menneskelige tårn og er på det meste samlet 10-12 stykker i de to trapezene.

Pål Eriksen og Silvana Jugo er synlig stolte.

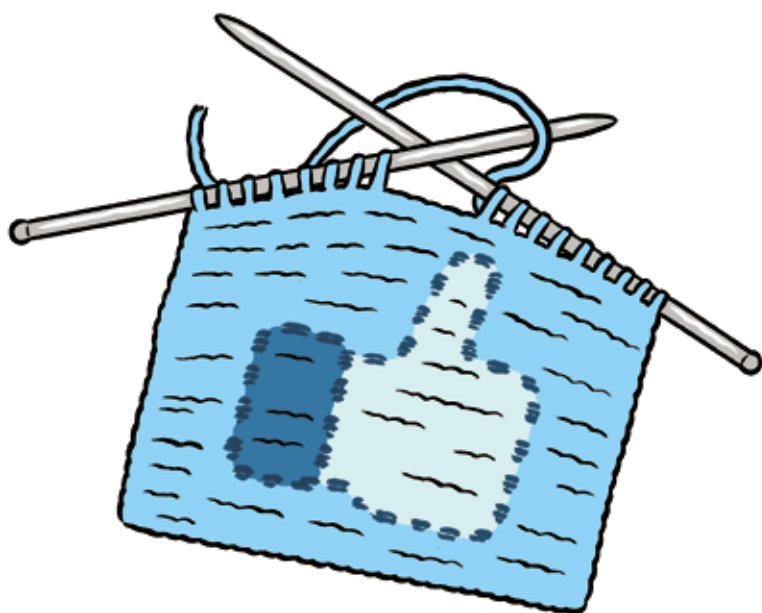
– Vår styrke er at ingen utenforstående kan se hvem som har dårlig råd, en funksjonsnedsettelse eller har ting de sliter med. De ser bare artistene.

PRESISJON: Ingen bevegelser er overlatt til tilfeldighetene når Nysirkus Bjerke viser seg fram.

Mormor og de ålreite ungdommene

På Dropp-Inn i Drammen er det langt flere som dropper inn enn ut. Til slutt ble de så mange at de ble belønnet med sin egen bestemor.

– Utested, hva slags sted er det? Et sted der man sitter ute?

Liv Rasmussen kikker spørrende opp over strikketøyet. Samtalen i sofakroken har gått om ulike arrangementer i jula, og ett av dem hørtes jo spennende ut.

Jentene som alle er i slutten av tenårene eller starten av 20-årene, greier ikke å la være å le.

Rasmussen skjønner misforståelsen.

– Der ser dere hva slags folk dere har fått inn her. Kanskje jeg må begynne å se disse programmene som Paradise Hotel og Big Brother, for å kunne være litt med.

Men det var ikke «en som kunne være litt med» de ønsket seg til Dropp-Inn-senteret i Drammen. De unge ønsket seg en bestemor, i ordets mest konservative betydning.

– Vi trengte flere frivillige her, og så at dette er ungdommer som ikke har så mye kontakt med den litt eldre generasjonen. De var også veldig tydelige på hvem de ville ha: En som kunne strikke, lage mat og helst være litt stor over bysten – en typisk bestemor. Så da søkte vi etter det, sier Janne Cecilie Hafskjold.

VIKTIG TIDSPUNKT

I 2007 startet Hafskjold og en kollega så smått med å holde åpent noen timer i uke på Frelsesarmeens slumstasjon. De hadde sett at stadig flere ungdommer vandret rundt i Drammen sentrum på kveldstid, og ganske raskt fikk de kontakt med en så stor gruppe at kapasiteten ble sprengt.

Dermed ble Dropp-Inn-prosjektet utviklet, et lavterskeltilbud drevet av Frelsesarmeens barne- og familievern-avdeling, der de holder åpent hus for ungdom og unge voksne tre dager i uka fra klokken 16-20. Her kan de komme og spise middag, prate, være med på aktiviteter eller bare ta en halvtime på sofaen. Målet er å skape en hjemmekoselig og inkluderende arena der de unge kan slappe av og legge igjen «by-masken».

Ungdommer i risikosonen rekrutteres blant annet gjennom samarbeid med kjøpesentre i byen, og Hafskjold som har 13 års erfaring fra arbeid på institusjon, er selv ute og deler ut visittkort til ungdom hun treffer i sentrum. I tillegg samarbeider de med uteteamet i kommunen.

– Tidspunktet er valgt fordi mange slutter på skolen rundt 15, og da kan de komme hit og spise middag her i stedet for å kjøpe hamburger i sentrum. Og kl 20 er butikkene og byen stengt, sier Hafskjold.

Alle ungdommene blir ønsket velkommen med et skikkelig håndtrykk i døra, skriver seg inn i en loggbok, og forplikter seg egentlig bare til å følge to regler. De skal få slippe å banne, og alle må rydde opp etter seg.

FOTOUTSTILLING

– Vi i Frelsesarmeen vil gjerne ha flere slike inkluderingsarenaer som er åpne for alle og ikke bare de med spesielle behov av den ene eller andre sorten. Her kan alle møtes. Likevel var det viktig å hente inn fagpersoner som Janne Cecilie som har lang erfaring med å jobbe med ungdommer. For det er klart at mange av de som kommer her kan ha en del andre utfordringer eller være i risikosonen, sier fagkonsulent May-Lisbeth Johansen i Frelsesarmeens barne- og familievern.

FAKTA OM DROPP-INN DRAMMEN

- Opprettet i 2010 som et tiltak drevet av Frelsesarmeens barne- og familievern-avdeling.
- Målet er å skape en sosial inkluderingsarena og fange opp ungdommer som ligger i risikosone for rus, skoleskulk og slåssing, og være til hjelp og støtte i overgangen fra barn til ung voksen.
- Lavterskeltilbud som holder åpent hus for ungdom mellom 13 og 23 år tre dager i uka fra klokken 16-20.
- Støttes av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, kulturretaten i Drammen kommune, Gjensidigstiftelsens Legat og Diakonifondet.

– De var også veldig tydelige på hvem de ville ha: En som kunne strikke, lage mat og helst være litt stor over bysten – en typisk bestemor.

Janne Cecilie Hafskjold

Tre viktige stikkord er aktivitet, tydelighet og tilgjengelighet. Middag er fast kl 17, og de som er med og lager mat slipper å vaske opp. Etter maten tas ulike temaer opp for uformell diskusjon, som stort sett hentet fra avisene.

– Vi ønsker å skape motivasjon for å delta i nærmiljøet. Nå har vi for eksempel hatt en sak her om elever som nektes å ha på seg julenisselue under skoleavslutningen av hensyn til muslimske elver, og det er et bra utgangspunkt for diskusjon, sier Hafskjold.

Av og til gjør de også større prosjekter. Da Drammen feiret byjubileum, ble ungdommene utfordret på hva Dropp-Inn skulle bidra med. Det endte med en fotoutstilling på en kafé der ett av bildene ble solgt for 1000 kroner.

– Da var de i ekstase. For alle vil jo bli sett på som de ressursene de er, og oppleve mestring, sier Hafskjold.

– LIKER Å SKRAVLE

I 1. etasje i det gamle trehuset i Drammen har ungdommene akkurat spist tomatsuppe og pannekaker. De har regnet seg fram til hvor mye det egentlig koster å kjøpe én boks Cola eller Red Bull hver dag. Totalsummen gjør likevel ikke all verdens inntrykk, annet enn å inspirere til grensehandel for å få enda mer Cola for pengene.

Snart kommer de inn på realitykjendiser. Janne Cecilie Hafskjold ber de tenke over hva de legger ut på Facebook, og minner om at arbeidsgivere nå til dags gjerne googler navnet til de som søker jobb.

– Det passer seg ikke for en miljøarbeider eller lærer for eksempel, å være med på Paradise Hotel. Du Cissi (Janne Cecilie) er en voksen jeg ser opp til fordi du er ordentlig voksen, og du kunne ikke vært med der, sier Heidi Skau.

20-åringen droppet inn i 2007, og har siden blitt værende. Først og fremst for det sosiale.

– Jeg liker å skravle. Dropp inn er blitt et samlingspunkt, der jeg kjenner mange av de som pleier å komme. Etter hvert er vi også blitt godt kjent med de som jobber her, og de er jo ålreite de også, sier Skau.

JULEVERKSTED

Relasjoner er noe de ansatte bruker mye tid på. Gjennom å bygge gode relasjoner blir det også lavere terskel for ungdommene til å ta opp ting de synes er vanskelig. Uten å markedsføre seg som et hjelpetiltak, ønsker de å synliggjøre hva de kan gjøre for dem. Alt fra å hjelpe til med å skrive en jobbsøknad til det mer alvorlige.

Denne førjulsonsdagen handler det mest om pannekaker, karameller og marsipanboller. Gjennom hele desember har de hatt ulike juleaktiviteter som mange kanskje ikke er så kjent med hjemmefra. De har lagd gløgg, brent mandler og skal senere se julefilm med popcorn.

– Jeg vil lage pepperkaker, sier Christina Kristiansen, og følger etter bestemor Liv til kjøkkenet.

Andre vil bare slappe av i sofaen. Heidi Skau skjenker kaffe og vil skravle.

– Vet dere at vi hadde en kunde innom nå som kjøpte 15 kilo smågodt?

GENERASJONSKOKKELERING: Else Karlsen (t.v.) hjelper bestemor Liv Rasmussen med å lage pannekaker.

TIL BORDS: Rundt bordet på Dropp-Inn går diskusjonene om alt fra reality-tv til forbud mot julenisseluer. Fra venstre: Liv Rasmussen (frivillig), Stine Jeanette Olsen, Christina Kristiansen, Jan-Roger Lundstad (frivillig), Else Karlsen, Heidi Skau, Janne Cecilie Hafskjold (stående) og Thomas Aleksander Olsen.

Ungdommens råskap

Et eller annet sted inni de grantette skogene langs E6 finner vi gullet. Det er her ungdommens galskap og genialitet forenes i gamle utrangerte biler.

Vi må lete for å finne det. Vi tar av fra motorveien ved en gammel kro, følger en snirklete smal grusvei, før vi pakkes inn i en eim av motorolje, kokende radiatorer og våt skog. En hvit Volvo med forsterket front og bulket metallskrog løfter seg opp over bakketoppen, sklir sidelengs mot oss mens dekkene spinner gjørme til værs. På nytt får hjulene tilbake grepet på det sleipe underlaget, og doningen fyker videre inn i skogen. Med ett hogges bremsene inn, Volvoen bråstopper. Tilsynelatende millimeter fra å kræsje i en grønn Ford Escort som ligger foran i løypa. En vakt langs banen veiver med et rødt flagg. Det betyr at all kjøring må stoppe.

En røyksky av damp pumper opp mellom grantrærne.

ALTERNATIV TIL FOTBALL

Vi er i Ingedal, in the middle of nowhere, et sted mellom Sarpsborg og Svinesund. Et 30-talls ungdommer kjører bilcross i Dekksliter'n ungdomsklubb. Her kan ungdommene få kick i kontrollerte omgivelser, og med doser av lykke som ingenting annet kan måle seg med. Her henger de, prater om bil og motor, og møter likesinnede.

– Dekksliter'n fanger opp en del ungdommer som faller utenfor de ordinære fritidstilbudene. Det er ikke alle som er opptatt av å løpe etter en ball, forklarer Morten Antonsen.

Han er til daglig lokomotivfører, og begynte å engasjere seg i Dekksliter'n for rundt tre år siden. Han så ungdommer som gikk fra å være desillusjonerte og på vei ut i feil miljøer, men som ble med i Dekksliter'n og ble totalt forandret.

Nå bruker Morten det meste av kvelder og helger på Dekksliter'n.

NY MESTRINGSARENA

Med en overveldende dugnadsånd fra et knippe ildsjeler, samt midler fra Sarpsborg kommune og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har Dekksliter'n etablert et vitalt tilbud som inkluderer bilcross annenhver lørdag i Ingedal og et mekkeltilbud to ganger i uken, der ungdommene kan komme for å reparere bilcross-biler og mopeder.

Mekkegarasjen er en ombygd pumpestasjon beliggende i Høysand, i naturskjønne omgivelser 10 minutters kjøring fra bilcrossbanen, og som har det Dekksliter'n trenger for å skape et komplett tilbud til ungdommene.

– Det å jobbe med ungdommer er noe av det mest meningsfulle jeg kan tenke meg å gjøre. Og vi ser at dette hjelper mange. Dette er for mange en helt ny mestringsarena, sier Morten.

ALLE HJELPER TIL

Tilbake i skogen åpner ei jente bildøren og går ut av den røykfylte kupeen.

– Airbagene løste seg ut. Bilene foran stoppet litt brått, og jeg hadde litt for høy fart, sier Mariann Lunde.

Hun slår beskjedent ut med armene. Litt flau, uforstående. Hun fyller snart 15 år, men er gammel nok til å kjøre bilcross på lukket bane. Hun bor egentlig i Vestfold, og har kommet over fjorden til Ingedal for å kjøre bil. Det er første gang hun er med og kjører. Og det gir mersmak.

– Jeg synes dette er gøy. Jeg er den eneste av venninnene mine som har denne interessen, men jeg liker å være her. Hvis noe går galt med bilen er det alltid noen som vil hjelpe til, sier hun.

FAKTA OM DEKKS LITER'N UNGDOMSKLUBB I SARPSBORG

- Dekksliter'n ungdomsklubb ble startet i 1984 av Løkke bedehus. Drives i dag på frivillig basis av lokale ildsjeler.
- Målet er å ha et sted hvor ungdom, som ikke favnes av tradisjonelt idretts- og kulturtilbud kan møtes én til to ganger i uken, i et trygt miljø. Dekksliter'n har ca. 70 medlemmer.
- Har mekkekvelder to kvelder i uka på eget verksted i tillegg til bilcrosskjøring på lukket bane annenhver lørdag. Klubben henvender seg til ungdommer fra 7. klasse og oppover.
- Støttes av Sarpsborg kommune og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

– Vi treffer trær, radiatorer går i stykker og toppakninger ryker, men det er aldri farlig. Vi lærer at vi alltid skal ha kontroll før fart.

Martin Gundersen (16)

IKKE DYR HOBBY

Ved siden av henne i varmestua ovenfor banen sitter Martin Gundersen. Han lå bak Mariann i det airbagene løste seg ut. Han er 16 år gammel og går til daglig på linja for Teknisk industriell produksjon på videregående skole.

– Vi treffer trær, radiatorer går i stykker og toppakninger ryker, men det er aldri farlig. Vi lærer at vi alltid skal ha kontroll før fart, sier Martin som har hatt interesse for motor siden han kunne gå.

Han har tidligere kjørt motorsykkel, og dette er det andre året han kjører bil.

Bilcross kan høres ut som en dyr hobby, men det tilbakeviser ungdommene i Dekksliter'n. Bilene kjøper de hos bilopphuggere og koster rundt 1500 kroner. I tillegg kommer utgifter til å forsterke panser og installere veltebøyle i bilene. Sistnevnte utgift står Dekksliter'n for. Snart får klubben også flere biler, slik at enda flere ungdommer kan være med og kjøre.

LÆRER GODE HOLDNINGER

– Dette er et lavterskeltilbud for alle unge som er interessert i motor. Her kommer ressurssterke ungdommer, og ungdommer som ikke har det så greit hjemme. Her lærer de trafikk sikkerhet og de lærer å omgås andre med ulik bakgrunn. Vi ønsker at Dekksliter'n skal lære ungdommene gode holdninger, sier Morten.

Han har kjørt ut til den gamle pumpe stasjonen, nå omgjort til mekkegarasje. Inne i fjellanlegget står bilene på rekke og rad, og i en grønn bygning utenfor står motorer og annet utstyr og venter på at ungdommene i Sarpsborg skal komme og ta det i bruk.

Hvem vet, kanskje fødes det en ny rallycross-stjerne her, eller noen fremtidige ingeniører?

CROSS FØRERNE: – Kontroll før fart, sier Martin og Mariann. De er hekta på bilcross

BLÅTT VIDUNDER: Bilene rekker å nå en fart på rundt 80 km/t.

Midt i siktet

Wild X gjør granskauen svartere og lar ungdommene selv finne ut at det ikke nytter med buksa nedpå knærne når du bærer tømmerstokker.

Det er tirsdag ettermiddag i Eiksmarka i Bærum. Ett og ett drønn bryter stillheten, fulgt av oransje lerduer som faller mot bakken. De fleste uskadet, noen sønderskutte. En middelaldrende mann legger armen rundt en kvinne og hjelper henne med å holde hagla i riktig skytestilling.

– Jeg tar litt av æren for treffet, sier han, til spredt humring fra den lille gruppen som står rundt og venter på tur.

Inn på parkeringsplassen svinger en varebil med «Vi gjør granskauen svartere» malt i store bokstaver over hele siden. Ut hopper en gruppe ungdommer som ikke gjør skam på slagordet. Alt fra lakksko til sneakers trækker over novembertæla. De er alle gutter i alderen tenåring til midt i tjueårene.

– Sjekk dama med den hagla, der da, sier en og peker bort på skytebanen.

– Damer er ofte de flinkeste skytterne. De konsentrerer seg mer enn menn om det de holder på med, sier den godt voksne mannen som åpenbart er leder for flokken.

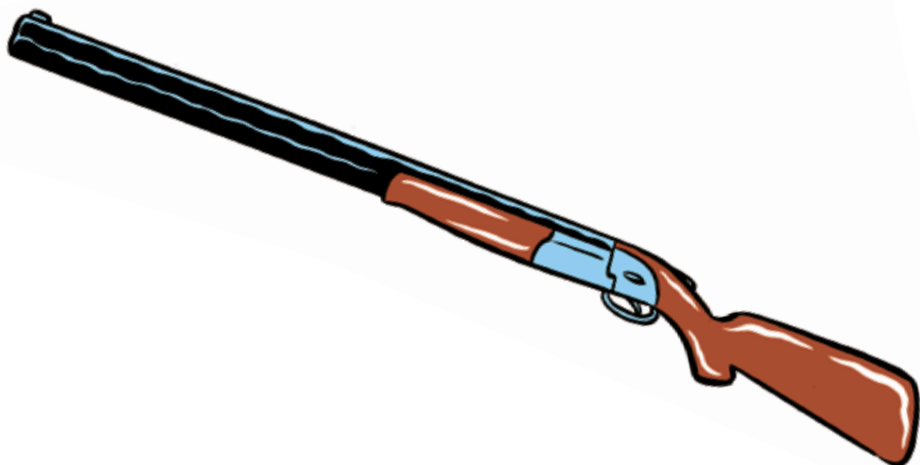
Og den eneste kledd etter forholdene.

– Under Vietnam-krigen var de beste snikskytterne kvinner. De bandt seg fast i trærne slik at de ikke falt ned om de ble skutt, men kunne fortsette å skyte amerikanere selv om de var skadet, fortsetter han.

– Campers, ass, sier en av ungdommene.

«Camper» sikter til den ikke helt positivt ladete beskrivelsen av en som bare sitter i ro på et gjemmested når du spiller skytespill på data.

– Ha ha. Campers, ler de andre.

– SER HVERANDRE PÅ EN ANNEN MÅTE

Lederen for flokken heter Tor Bach og jobber i Wild X. Siden 2004 har de tatt ungdommer med seg ut i skogen; for å jakte, fiske, padle, gå på fjelltopper og utforske seg selv på nye arenaer. Etter å ha vært en del av Antirasistisk Senter ble Wild X en selvstendig organisasjon i 2012. Ifølge Bach et helt nødvendig grep for å synliggjøre at det ikke handlet om politikk, men om å «komme ut i skogen og bli skitne».

Tilbudet er gratis og henvender seg til unge i alderen 13-22 år – «med litt slack». Målgruppen er flerkulturelle miljøer der minoritetsungdom skal få muligheten til å erobre nye deler av det norske samfunnet. De 590 som har vært med i Wild X i 2011, representerer 43 nasjoner.

– Vi er helt klare på at dette ikke er integreringstiltak eller kriminalitetsbekjemping, men et friluftstiltak. Friluft har en egenverdi. Slike møteplasser gjør at folk ser hverandre på helt andre måter enn til vanlig, sier Tor Bach.

– Som med «asfaltungdommene». Fjerner du dem fra asfalten, fjerner du også det som gjør dem tøffe. Det funker ikke med buksa nedpå knærne eller åpne skolisser når du er langt oppe på fjellet. Vi hadde for eksempel en som trynet ned i en snøfonn mens han bar en tømmerstokk. De må lære alt på nytt.

SKYTTELTRAFIKK

På Løvenskioldbanen i Eiksmarka skal Sahib Saeed snart få prøve seg med hagla. Sammen med et drøyt dusin andre har han fulgt et jegerkurs der skytebanen er siste stopp. Men først fester Tor Bach en planke og fyrer løs fra kloss hold. Store øyne får kikke gjennom det enda større hullet.

FAKTA OM WILD X I OSLO

- Har siden 2004 tatt ungdommer med ut i skogen på alt fra sommerleir til toppturer, utdanner jegere og fiskere.
- Målgruppen er hovedsak minoritetsungdom i alderen 13 til 22 år.
- Wild X sin visjon er at alle skal kunne utfolde seg på lik linje, uavhengig av tro, opprinnelse, legning og kjønn. Dette gjøres gjennom å ta i bruk naturen som en ny arena hvor alle stiller på like vilkår, uavhengig av tidligere kunnskap og erfaringer.
- 50 frivillige ledere er rekruttert blant ungdommene. Lederkurs arrangeres mot slutten av året for ungdommer som har vært med på mange turer og vist potensial. Her får de førstehjelpskurs, lære om konflikthåndtering med mer.
- 2/3 av de som er med i Wild X er minoritetsungdommer.
- Alle aktiviteter er gratis, og prosjektet sponses av Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet med flere.

– Det er mye morsommere å skyte enn å høre om lover og forskrifter.

Tor Egil Hansen, 16

– Sånn ser det ut i virkeligheten. Ikke som på film, der folk glemmer seg bak tynne kafébord og skyter på hverandre. Denne hagla er laget for å drepe. Gjør vi feil, dør vi, sier Bach, og forklarer grunnreglene på skytebanen.

– Stopp er stopp og knekk er knekk. Våpenet skal aldri peke mot noen. Og når Umar eller jeg sier noe, hører dere.

Umar heter Ditta til etternavn og leder Wild X sammen med Bach. Denne kvelden er han imidlertid mest på farten. Ungdommene har et noe variabelt forhold til tid, og Ditta må kjøre skytteltrafikk ned til T-banestasjonen på Røa for å plukke opp etternølerne – og de som nøler enda litt mer.

VENNERS VENNER

Sahib Saeed har fått høre at han skal tenke på hagla som en vannslange som sprer vannet utover. Gruppen har sammen fulgt lerduenes flukt med pekefingerne. Nå tar han ladegrep og roper et «ja» til kameraten som skal slippe løs duen.

Det høye drønnet til tross, lerduen faller hel mot bakken. Saeed får noen tips om beinstilling og hoftesving. Det hjelper. På neste skudd splintres platen opp i små biter som dekorerer marken som oransje snøflak.

– Jeg klarte to av fem på første forsøk. Det er jeg godt fornøyd med, sier Saeed.

Han ble med på jegerkurset på oppfordring fra en kamerat. Siden Saeed kjenner flere som jakter, var det en god mulighet til å få tatt prøven selv. Gratis var det jo også. Han er ikke alene om å komme til Wild X på denne måten. De bruker ingen brosjyrer, men lever av «word of mouth». En venn kjenner en venn som kjenner en venn...

– Jeg synes det er spennende å komme seg ut i naturen og oppdage flere steder. Så jeg er nok ganske sikker på at jeg kommer til å fortsette å jakte, sier Saeed.

HENGER MED MAT

I 2011 vil Wild X ha utdannet 50 jegere. Alle som tar jegerprøven, får invitasjon til jakt påfølgende høst. Det blir også satt opp kurs slik at de som kommer inn på sommercampen, rekker å ta prøven før høstjakta.

Sommercampene er de arrangementene som samler flest folk, og der det også er en høyere andel jenter. Da handler det mer om å vinne over dørstokken enn å vinne terreng.

– Vi har enkle regler. Folk skal oppføre seg ordentlig, følge sikkerhetsreglene, gutter og jenter sover hver for seg og det er ikke lov med rus, sier Tor Bach.

– Og så bruker vi mye ressurser på mat – det skal være nok, og det skal være godt. Den enkle turmaten ble raskt gitt opp, vi har til og med kjøpt en egen henger for å kunne ha med oss store gryter til å koke fårrikål i. Vi passer også på å ha sjokolade, samt støvler, klær og sekker til utlåns. For å sitte med 20 blaute og sultne fjortiser i skauen, det unner jeg ikke min verste fiende.

I SKUDET

Tor Egil Hansen (16) og Aslak Stene (14) ble begge med på jegerkurset etter å ha sett en dokumentar om Wild X på NRK. De har allerede planlagt å være med på flere turer.

– Alt som har med friluftsliv å gjøre. Vi sitter så mye inne ellers. Bare inne, sier Stene.

Hansen er ikke i tvil om hva som har vært best så langt.

– Skytebanen. Det er morsommere å skyte enn å høre om lover og forskrifter. Selv om vi skjønner at det er viktig.

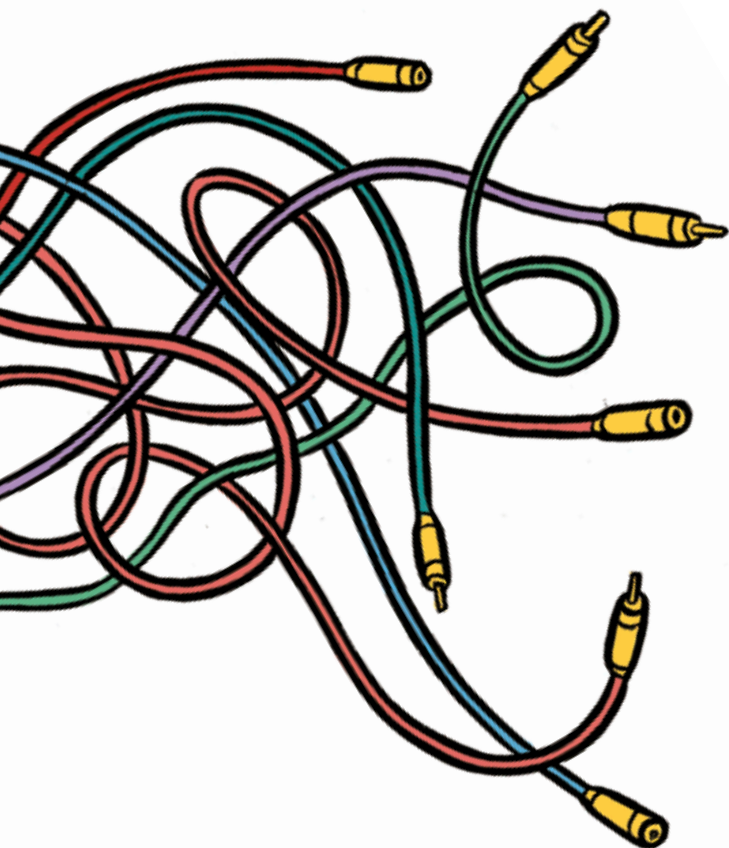
SOM EN HAGESLANGE: Før guttene i Wild X får lov til å prøve hagla, må de øve seg på å følge lerdueene med fingeren – og får beskjed om at de skal tenke på våpenet som en hageslange.

LUKKER ØYET: Sahib Saed konsentrerer seg om å sikte, mens leder Tor Bach følger med på teknikken. Aslak Stene i forgrunnen.

Rigget for suksess

Audiator gir ungdommer muligheten til å være del av suksessproduksjoner uten at de selv må stå på scenen.

– Nå er det 11 minutter igjen til lydsjekk.

En gruppe ungdommer småløper på kryss og tvers på og rundt scenen som er surret inn i kabler. Instrumenter, forsterkere og høyttalere er ikke i nærheten av å henge sammen slik de skal.

Ta den oransje kabelen, kommanderer lederen av flokken.

–Og sjekk bassen!

I tide til den avtalte lydsjekken dukker også kveldens band opp.

– Hvem er det dere rigger tromme til, spør krølltoppen av en trommeslager og peker på et digert trommesett gjengen har brukt mye av den siste halvtimen på å få lyd på.

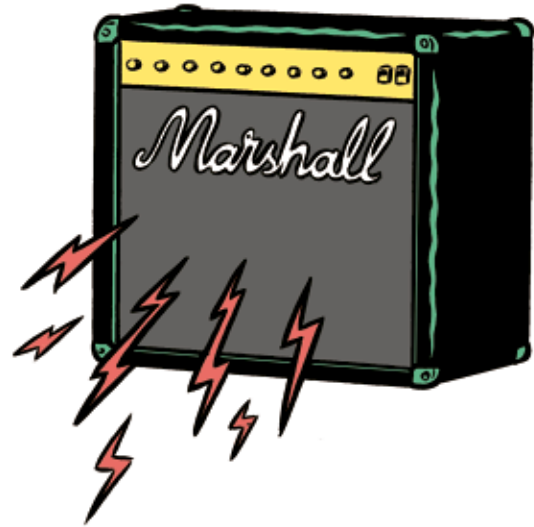
Under armen har han en liten håndtromme du ikke trenger annet enn håndflatene for å klaske lyd i.

–Jeg er eneste trommis i kveld, og skal bare spille på denne...

KASSE PÅ KASSE

Det er fredag, sist i november, og på Stakkevollan aktivitetssenter i Tromsø skal det være kick off for Ungdommens Kulturmønstring 2012. Tre eller fire kunstneriske innslag – arrangørene vet ennå ikke helt hvor mange som kommer – skal vise bredden blant byens unge sang- og danse miljø.

Men når de som skal stå på scenen kommer til Stakkevollan, er det andre som har stått på i flere timer allerede. Ungdommene fra Audiator har ansvar for lydproduksjonen, og det er ikke lite som skal rigges opp og koples. I flere timer har de båret kasse på kasse inn

i konsertlokalet, pakket opp forsterkere, høyttalere og miksepulter og prøvd å få satt alt i system.

Audiator er et prosjekt som drives av Tromsø kommune og tilbyr ungdom i alderen 13-18 år opplæring i lydproduksjon. Kurset består av tre dager teori der man begynner med hva en mikrofon er, før deltakerne må gjennom fem såkalte «gjøredager» der de er med og rigger og styrer lyd under konserter og andre arrangementer.

MÅ HA MODENHET

– Vi rekrutterer deltakere til kursene «lokalt» fra fritidsklubbene, samtidig som vi har god kontakt med skole- og ungdomsrevyene. I tillegg er det en del ungdom vi går direkte på og henter inn. Ungdom vi vet har et mestringsbehov og er interessert i denne type ting, men som mangler en arena, sier Erling Solvang som er prosjektleder for Audiator.

– Da sier vi «kom og lek med oss». Men vi er klar på at vi må passe på å ha en blanding av ungdommer som gjør at gruppene kan fungere og uten at det knytter seg noe stigma til hvem som går her. Det skal være forskjellige folk som har en felles interesse for lyd.

Et lydfirma har utviklet det faglige innholdet i kurset og står også for undervisningen.

– De yngste vi har hatt på kurset har vært 13 år. Alle deltakerne må ha selvstendighet og modenhet, for de risikerer jo alle å drite seg ut. Når du står ansvarlig for lyd under en konsert blir du fort avslørt om noe ikke virker, sier Solvang.

Skjønt, under «utdanningen» er ungdommene ikke alene. Arild Graff jobber som systemtekniker i firmaet Lydproduksjon og er mentor under kveldens kick off. Han lærte selv å skru lyd gjennom å «henge over skulderen» på en musiker som avtjente siviltjenesten sin på fritidsklubben Tvibit.

FAKTA OM AUDIATOR I TROMSØ

- Opprettet i 2009 som et kommunalt drevet prosjekt med base på Stakkevollan aktivitetssenter.
- Målet er å gi barn og unge berørt av fattigdomsproblematikk mulighet til å dyrke dels kostbare interesser på lik linje med andre, og med det få en arena for mestring.
- Profesjonelle kursledere gir ungdom i alderen 13-18 år opplæring i lydproduksjon til større arrangementer.
- Mottar støtte fra Sparebankstiftelsen, Frifond, Kulturdepartementets musikkutstyrsordning og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

–Jeg ser fortvilelsen i øynene til ungdommene når vi tegner opp de første lydkurvene, men vet at dersom de bare kjenner igjen litt fra teorien blir det mye enklere å skru lyd.

Arild Graff

– Kurset begynner jo ganske teoretisk. Jeg ser fortvilelsen i øynene til ungdommene når vi tegner opp de første lydkurvene, men vet at dersom de bare kjenner igjen litt fra teorien blir det mye enklere å skru lyd, sier Graff.

GIKK AV SCENEN

Blant elevene som både skal huske lydkurver og vite hvilke kabler som skal hvor, er Sissel Mofoss. Etter endelig å ha fått alt utstyret på plass – inkludert nedrigging igjen av trommesettet – er klokken 18.45. Det er i utgangspunktet et kvarter til dørene åpnes og tid for å lære seg miksepulten.

Over én meter bred, har den rundt 30 rader med små brytere du kan trykke på og knotter som kan skyves opp og ned.

Ungdommene prøver så godt de kan å henge med i forklaringen. Én kolonne er for den elektriske gitaren, én for kassegitaren. Bassen og vokalmikrofonen har selvfølgelig også hver sin. Fra en tape-rull river de av små biter som de klistrer under hver rad og skriver instrumentnavnet på.

– Jeg var med på Ungdommens Kulturmønstring (UKM) i fjor. Da spilte jeg piano, mens Elisabeth som også er med på kurset nå, sang, sier Sissel.

– Hvorfor gikk du av scenen?

– Jeg hadde vel ikke det helt store talentet. Og da jeg ikke kom på noe bidrag i år, ville jeg heller være med å arrangere. Jeg håper å bruke det jeg lærer her både under UKM og små konserter rundt om på fritidsklubbene, og så er det jo et pluss at så mange av de som har tatt kurset tidligere er blitt så flinke at de har fått seg jobb.

BYGGET KARRIERE

For som en bonus, til virkeliggjøringen av en annerledes mestringsarena og møteplass, er Audiator også blitt en av Kultur-Tromsøs viktigste utklekkingskuber. Fem tidligere kursdeltakere jobber i dag hos ulike lyd-firma i byen.

Én av dem er Gjermund Skog. Han driver i dag sitt eget firma og tar freelanceoppdrag innen lydproduksjon. Snart skal han til Kautokeino for åtte ukers TV-innspilling med NRK, men først bruker han fredagskvelden til å hjelpe Audiator-gjengen med UKM-kick off.

– Jeg har bygget karriere ut fra dette kurset. Jeg fullførte ikke videregående skole, men kom inn på lydteknikerutdanning på grunn av realkompetansen fra Audiator som gjorde at jeg greide opptaksprøven. Jeg liker å holde på her på huset når jeg kan, og synes det er gøy å lære opp nye – det var jo slik jeg og lærte, sier Skog.

– EGEN DYNAMIKK

Og det er nettopp de mange utilsiktede spinn off-effektene som gleder Gunnar Steinholm, leder for fritidsseksjonen i Tromsø kommune. Fra kontorlandskapet i etasjen over konsertscenen ser han nye band og dansere få prøve seg fordi andre samtidig øver lydproduksjon og arrangement.

– Det gir en egen dynamikk når du begynner å jobbe på denne måten. Audiator genererer nye prosjekter, UKM vokser i Tromsø som den eneste av storbyene, og nye band spiller inn demoer i studioet vårt, sier Steinholm.

For siden det ikke er nok konserter til alle som vil lære å produsere lyden, har de også fått bygget opp et eget studio der også unge musikere står i kø for å slippe inn. Det skal ikke stå på utstyret når ungdommene skal lære.

HODET OVER PIANOET: Morten Solvang begynner å få orden på alle instrumentene som skal settes opp og koples riktig.

SMÅ BRIKKER I ET STORT SPILL: Elisabeth E. Karlsen (fra venstre) og Sissel Mofoss lærer mye nytt fra systemtekniker Arild Graff.

Utgitt av:
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Offentlige institusjoner
kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: Q-1198 B
Illustrasjon: By Hands
Design/layout: Your Friends
Trykk: 07 Oslo 12/2012 – opplag 2500

